

Studentoppfølging ved MN

Knut Mørken og Hanne Sølna

De fleste realfaglige utdanningene ved UiO har lange tradisjoner og er kjent for å holde høy faglig kvalitet — vi utdanner gode fagspesialister (og generalister). Dette er kanskje vår fremste merkevare og noe vi opplagt må holde fast ved. Samtidig er det alltid en fare for at et sterkt faglig fokus kombinert med tradisjoner gjør at man ikke godt nok evner å ta til seg nye impulser med tilhørende fornying av utdanningen. Sagt med andre ord kan vi stå i fare for å gjøre små justeringer på detaljnivå, men overse behov for grunnleggende og overordnede endringer. Dette notatet forsøker å skissere en slik helhetlig tilnærming til utdanningsrevisjon og identifisere noen grunnleggende områder vi bør fokusere på.

Noen utfordringer

Hvorfor skal vi bruke tid og krefter på studentoppfølging utover det vi allerede gjør?

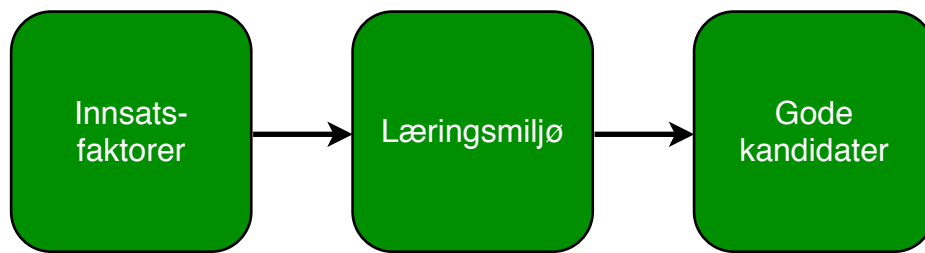
- **Gjennomstrømning.** På mange av våre bachelorprogram er det bare halvparten eller enda mindre som fullfører, og blant disse er det et betydelig antall som bruker lenger enn normert tid.
- **Tilhørighet og studentmiljø.** Svært mange av de studentene som trives forteller at den viktigste trivselsfaktoren er tilhørighet i et godt sosialt miljø. Er dette miljøet ikke tilgjengelig nok siden så mange faller fra?
- **MNs merkevare.** Enkelte andre utdanningsinstitusjoner har en tydelig identitet i skoleelevers bevissthet. Hva skal være vår identitet eller merkevare?
- **Rekruttering.** Vi har svært god plass på mange av våre bachelorprogram, hvordan kan vi trekke flere gode studenter?
- **Hvorfor skal studentene komme til oss?** Våre studenter kan laste ned forelesninger fra mange av de beste universitetene i verden på sin pc eller ipad. Hva kan vi tilby av merverdi utover god nettbasert undervisning?

For å forsøke å antyde svar på noen av disse utfordringene er det nyttig med en enkel skjematisk modell av utdanning.

To enkle utdanningsmodeller

Tradisjonell modell

Til daglig har vi naturlig fokus på elementene vi legger inn i utdanningen, heretter kalt 'innsatsfaktorene', så som pensum og undervisning i enkeltemner, undervisningsformer og lignende. Vi legger disse innsatsfaktorene inn i et læringsmiljø, og ved endt utdanning får vi av erfaring gode kandidater. Dette kan vi antyde på følgende enkle måte:

Faren ved denne modellen er at vi stort sett fokuserer på mindre justeringer av utdanningen slik den 'alltid' har vært — det er vanskelig å fange opp at vi noen ganger kan trenge mer grunnleggende endringer.

Baklengsmodell – fokus på endelig kompetanse

Skal vi forsøke å forsikre oss om at utdanningen vår er god (bytt gjerne ut god med fremragende her og i resten av dokumentet!) må vi først definere hva vi mener med god utdanning og deretter påse at innsatsfaktorene gir studentene våre en slik god utdanning. Fakultetet har i sin handlingsplan for utdanning gitt en overordnet definisjon på god utdanning:

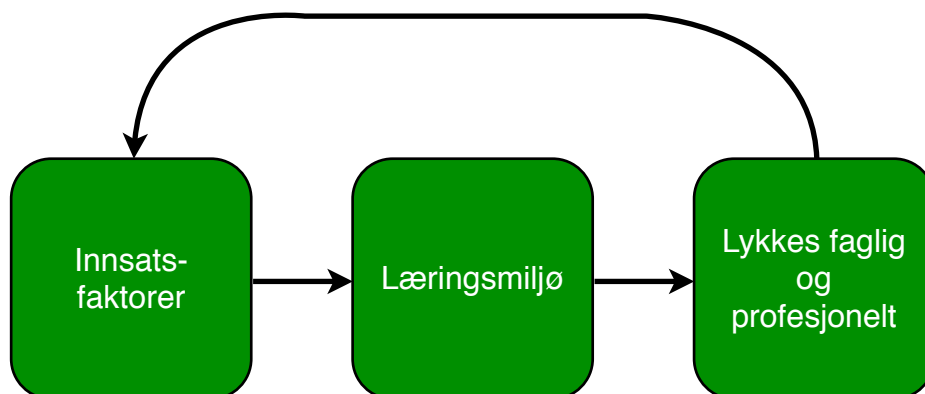
Våre studenter skal lykkes faglig og profesjonelt

Dette er konkretisert i form av fire hovedmål:

1. Fakultetet skal gi landets beste realfaglige utdanning på universitetsnivå.
2. Fakultetet skal ha en undervisningskultur som gir et godt, stimulerende og trygt læringsmiljø.
3. Fakultetet skal gi en grunnleggende, robust og fremtidsrettet utdanning.
4. Bedre rekruttering til realfagene og gjennomføring av studiene.

Hovedmålene 1 og 3 fokuserer på innholdet i utdanningen mens målene 2 og 4 dreier seg om læringsmiljøet.

Dette svarer til en liten justering av den tradisjonelle modellen. Vi tar nå utgangspunkt i kandidatenes endelige kompetanse — vi ønsker at de skal lykkes faglig og profesjonelt. Vi må først bestemme oss for hva dette innebærer, og fra dette finne fram til innsatsfaktorer som vi tror kan føre til den ønskede kompetansen. Når kandidatene kommer gjennom studiet bør vi sjekke om de har fått den ønskede kompetansen. Hvis ikke må vi vurdere om enkelte elementer bør endres. Dessuten bør vi også stadig vurdere om vår definisjon av det å «lykkes faglig og profesjonelt» er passende.

Lykkes faglig og profesjonelt

Lykkes faglig

Selv om det er mulig å reflektere generelt over hva det vil si å lykkes faglig vil dette nødvendigvis måtte variere fra fag til fag.

Lykkes profesjonelt

For å få litt innhold i ordet 'profesjonelt' kan vi se på tabellen under som er hentet fra [1]. Vi ser at arbeidsgivere rangerer seks kvalifikasjoner høyere enn faglig og teoretisk kunnskap,

Figur 5.8: Ulike kvalifikasjoners viktighet for ansettelse – alle arbeidsgivere, (gjennomsnitt på skala fra 1 til 5)

og da er det greit å bruke disse kvalifikasjonene som en antydning om hva som kreves for å lykkes profesjonelt. For en stor del peker disse kvalifikasjonene mot en person som er reflektert omkring egne ressurser og kunnskaper og forvalter disse på en god måte. Tre retoriske spørsmål er da på sin plass:

- Arbeidsgivere er som regel interessert i å få klarhet i en kandidats personlige ressurser allerede i et jobbintervju, bør ikke vi da hjelpe studentene til å tilegne seg slik kompetanse i studiet?
- Vil ikke denne typen kompetanse også kunne hjelpe studentene til å gjennomføre studiene på en bedre måte?
- Vil ikke denne typen kompetanse kunne være med å bygge et bedre læringsmiljø gjennom mer reflekterte og aktive studenter?

På bakgrunn av dette synes det som vi kan ha mye å hente på å hjelpe studentene til å tilegne seg den 'profesjonelle kompetansen'. Dette er et tema som vi lar ligge her, men som vi må komme tilbake til senere.

Læringsmiljø

I utgangspunktet burde det ikke være nødvendig å fokusere på læringsmiljøet — målet er bare å utdanne kandidater som lykkes faglig og profesjonelt. Men det er likevel minst tre gode grunner til å ta læringsmiljøet på alvor:

1. Med et godt læringsmiljø vil det være langt flere studenter som kommer gjennom studiene og oppnår ønskede kvalifikasjoner
2. Den profesjonelle kompetansen opparbeides til dels gjennom elementer som utgjøres av læringsmiljøet, og ikke nødvendigvis av innsatsfaktorene. Som eksempel kan vi nevne bevissthet om egne ressurser og evne til samarbeid.
3. Med et godt læringsmiljø bør studentene oppnå høyere kompetanse både faglig og profesjonelt.

Hva er godt læringsmiljø?

I Stortingsmelding 22 (2010–2011), *Motivasjon – Mestring – Muligheter*, om utdanning på ungdomstrinnet defineres læringsmiljø som

... de samlede kulturelle, relasjonelle og fysiske forhold på skolen som har betydning for elevenes læring, helse og trivsel.

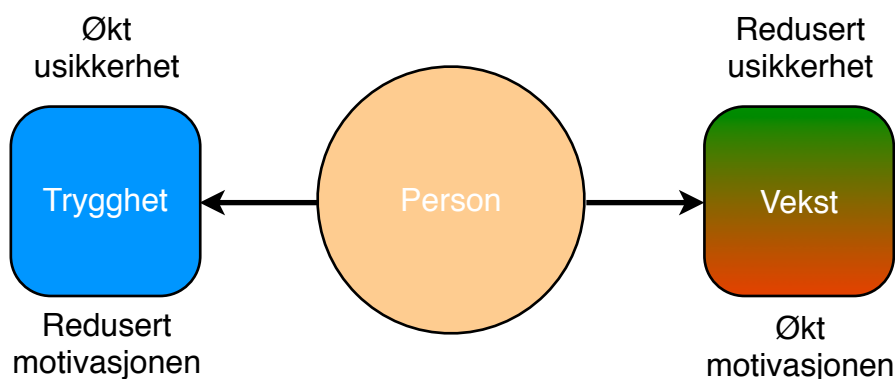
Et godt læringsmiljø er avgjørende for læring i skolen, og det er ingen grunn til at ikke det samme skal være tilfelle på universitetet. I den samme stortingsmeldingen beskrives følgende faktorer som viktige for læringsmiljøet:

- Positive relasjoner mellom elev og lærer
- Positive relasjoner og kultur for læring blant elevene
- Lærerens evne til å lede klasser og undervisningsforløp
- Godt samarbeid mellom skole og hjem
- God ledelse, organisasjon og kultur for læring på skolen

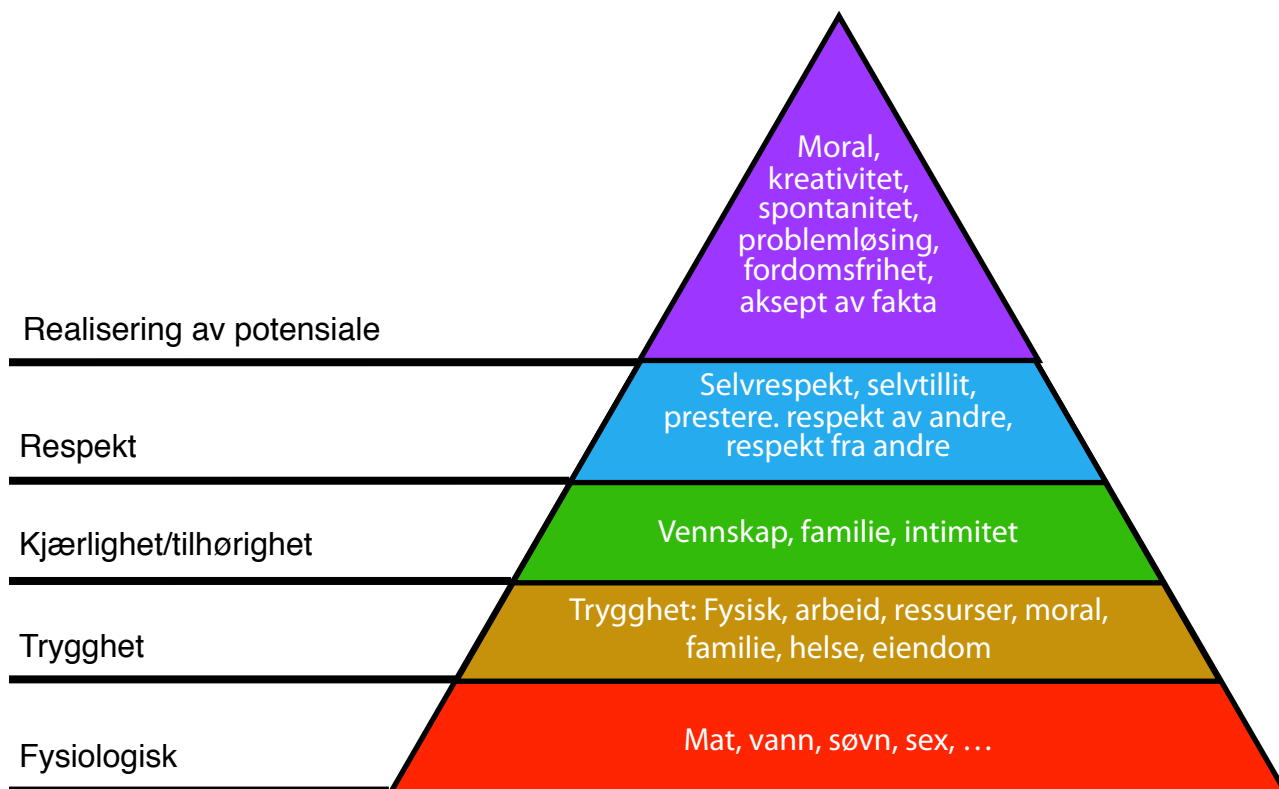
På universitetet har vi lett for å fokusere på fysiske forhold som egnede rom, tilgang på PC'er og lignende når vi snakker om læringsmiljø. Men sitatene over, samtaler med studentene og elementær psykologi (se under) sier at relasjoner er minst like viktige. Når vi fokuserer på læringsmiljøet er derfor noe av det viktigste hvor gode relasjoner studentene har til medstudenter, lærere og administrasjon. Og all tilbakemelding fra studentene er entydig på at det som betyr aller mest er gode relasjoner til medstudenter — det å tilhøre en inkluderende gruppe av studenter som kan gi sosial tilhørighet og hjelp til faglig utvikling.

Søke trygghet eller læring og utvikling?

I følge elementær psykologi lever vi alle i spenningen mellom det å søke trygghet, det vante, og det å søke det utforskede, strekke oss mot vekst, lære:

Figuren illustrerer at om usikkerheten omkring min situasjon øker vil jeg naturlig søke en eller annen form for trygghet, mens når usikkerheten reduseres er det lettere å søke mot vekst og utvikling — læring. Motsatsen til usikkerhet er motivasjon: Når motivasjonen blir borte søker jeg naturlig det trygge, mens økt motivasjon gjør at jeg vil søke mot læring. I følge Maslow er trygghet et mer grunnleggende behov enn vekst, så om forholdene ikke ligger til rette i form av et motiverende og trygt miljø vil jeg naturlig søke tryggheten. Dette er grunntanken i Maslows behovshierarki, se [2].

Grunnlag: Trygghet, tilhørighet og stolthet

Maslows grunnleggende observasjoner forteller oss at grunnlaget for et godt læringsmiljø må være trygghet og tilhørighet. ForVei-teamet har gjennom sine veiledningssamtaler avdekket at nettopp etablering av tilhørighet og trygghet er et tydelig forbedringsområde overfor studentene.

Mottak av studentene

Dersom vi godtar tanken om at trygghet og tilhørighet er et grunnlag for et godt læringsmiljø må det fokuseres fra første dag på universitetet, det vil si første dag i velkomstuka for nye studenter. Fadderne gjør i dag stort sett en formidabel innsats, men samtidig er det en kjensgjerning at enkelte faddergrupper går i oppløsning etter et par dager. Og fadderne får ingen systematisk opplæring i hvordan de kan være med å bygge et trygt og godt læringsmiljø. Om trygghet og tilhørighet er så grunnleggende som Maslow og studentene selv sier, bør vi ikke da ha dette som øverste prioritet fra første dag i velkomstuka og ikke overlate dette til fadderne alene? Og bør ikke da fadderne og de andre som er involvert få en solid opplæring i hva dette innebærer? Siden den første dagen i oppstartuka er obligatorisk vil vi på denne måten kunne sikre at alle studenter får tilbud om et sosialt nettverk.

Programseminar

Den første dagen må følges opp med andre tiltak senere i oppstartsuka og utover i semesteret. Her vil vi spesielt nevne muligheten for ulike former for programseminar. En variant av dette legger er at alle de nye studentene på et program inviteres med på seminar med overnatting. Målet er å forsterke de sosiale båndene og legge forholdene ytterligere til rette for et godt læringsmiljø. Det forutsettes at dette tilbudet er alkoholfritt slik at alle kan delta uten problemer. Det kan søkes Fakultetet om midler til gjennomføring av programseminar.

Utdanningsforbedring

Vi må selvsagt stadig ha fokus på forbedring av utdanningstilbudet på alle plan, men observasjonene over peker på forhold vi bør være spesielt oppmerksomme på.

Fravær av negative forhold

Fokus på trygghet og tilhørighet betyr selvsagt ikke at studentene ikke skal utfordres faglig. Det er heller motsatt: når læringsmiljøet oppleves trygt kan studentene gis større faglige utfordringer. Men det er en forutsetning at studentene har trygghet for at vi som lærere forstår hvilke utfordringer som er gitt og at de er rimelige.

Dette betyr at vi må se helheten i hvordan vi legger opp utdanningen, sett fra studentenes perspektiv. Vi må være på vakt mot forhold som kan rokke ved tryggheten og skape usikkerhet, dette vil lett føre til frafall og dårligere resultater. Vi bør derfor gå gjennom alle våre grensesnitt mot studentene og se hvor rutiner og løsninger skaper unødige usikkerhet og utrygghet — denne utryggheten hemmer læring og fører i verste fall til at studenter slutter.

Følgende kan være noen aktuelle forhold å vurdere:

- Kollisjoner i undervisningen.
- Informasjonsflyten mot studentene.
- Responstiden på henvendelser.
- Urimelig høy arbeidsbelastning med obligatoriske oppgaver.
- Utilstrekkelig informasjon om hva som kreves i et emne.
- Lærere som oppleves som uinteressert i studentene.
- Studieadministrativt ansatte som oppleves som uinteressert i studentene.
- Eksamensoppgaver som oppleves å ligge utenfor pensum.
- Utilstrekkelige IT-tjenester.
- Dårlige eller manglende romressurser.
- Undervisning på urealistisk høyt nivå.

Det er mer inspirerende for oss som driver utdanning å fokusere på det positive, det vi tror kan bidra til bedret læring og læringsmiljø, enn det å rette på negative forhold. Men det er viktig å huske at dragingen mot trygghet er sterkere enn dragingen mot vekst. Det betyr at negative forhold som skaper usikkerhet lett kan ødelegge for positive tiltak for bedret utdanningskvalitet.

Positiv tilrettelegging for læring

Positiv tilrettelegging for læring har vi lange og gode tradisjoner for. For eksempel kan så og si alle forholdene over som potensielt kan bidra til utrygghet snus til noe positivt som bidrar til motivasjon og trygghet. Det vi kanskje bør tenke mer over er hvordan de ulike enkelttiltakene bidrar til en ønsket helhet, ikke minst i lys av baklengsmodellen for utdanning over.

Her er noen forhold å tenke over:

- Legge forholdene til rette for at studentene kan lære av hverandre.
- Samarbeid mellom og enhetlig informasjon fra alle grupper av ansatte.
- Sammenheng, samkjøring og samhandling mellom relaterte emner som går i samme semester.
- Sammenheng og samkjøring mellom emner som naturlig følger etter hverandre.
- Uformelle møteplasser mellom lærere og studenter.
- Trygge lærere som utnytter sine sterke sider.
- Balanse mellom detaljkunnskap og overordnede ideer.
- Bevissthet om at studentene er forskjellige.
- Informasjon om jobbmuligheter.

Det første punktet er sannsynligvis det viktigste — gode læringsprosesser studentene imellom gir økt faglig utbytte utover det undervisningen bidrar med og ytterligere forbedret studentmiljø. Samtidig bør fokuset på trygghet og tilhørighet i starten av studiet legge et godt grunnlag for at studentene kan delta aktivt i undervisningen.

Konklusjon

Dette notatet er et forsøk på å gi en retning til studentoppfølgingen. Både psykologien og erfaringene fra ForVei-teamets veiledningssamtaler peker klart på at det mest grunnleggende elementet i et godt studiemiljø er en generell opplevelse av trygghet og tilhørighet, særlig studentene i mellom. Vi bør derfor:

- Sørge for at alle studenter knytter sosiale bånd allerede første dag i oppstartuka.
- Gi fadderne opplæring og oppfølging for å underbygge dette.
- Gi alle involverte, vitenskaplige, administrativt ansatte og faddere en felles forståelse av hva trygghet og tilhørighet innebærer.

På bakgrunn av denne erkjennelsen vil Fakultetet sammen med arbeidsgruppen for studentoppfølging våren 2013 utarbeide en mal for studentmottaket, som vektlegger etablering av sosiale bånd studentene mellom allerede den første dagen. Fakultetet vil også gi nødvendig opplæring til personer som kan bidra til å sikre en god velkomst av studentene sammen med programrådslederne og andre vitenskaplige ansatte. De ulike programmene står fritt til å tilpasse dette til lokale behov. En grov mal er vist under.

Videre bør vi følge opp dette utover i første semester med tiltak som programseminar og lignende. Vi bør også ta en gjennomgang av alle sider av utdanningen, sett fra studentenes perspektiv, med sikte på å endre rutiner og holdninger som skaper usikkerhet og utrygghet hos studentene.

Velkomst av studentene – første dag, grov mal

09.30 – 10.00	Velkommen, praktisk informasjon
10.00 – 12.00	Bli kjent aktiviteter
12.00 – 13.30	Lunsj og faglig innhold
13.30 – 14.00	Vi ser hele studenten, profesjonell kompetanse
14.30 –	Velkommen i sentrum

Referanser

1. Jostein Ryssevik, Asle Høgestøl, Malin Dahle, Ingrid Cecilia Holthe Kompetanse 2020: Universitetsutdanningenes synlighet og relevans og samfunnets behov. ideas2evidence rapport 4 / 2011, Universitetet i Bergen. <http://www.uib.no/filearchive/kompetanse-2020-rapport-16-02-11-.pdf>
2. Abraham Maslow, (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, 370–396. <http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>